

תנאים של יהושע בהנחילו את הארץ

(1) בבא קמא פ:

ת"ר, עשרה תנאין התנה יהושע: [אפ] ¹ שיהו מרעין בחורשין, ² ומלקטין עצים בשדותיהם, ³ ומלקטים עשבים בכל מקום חוץ מתלתן, ⁴ וקוטמים נטיעות בכל מקום חוץ מגרופיות של זית, ⁵ ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו, ⁶ ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה ⁷ ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מליאה כרכום, ⁸ ומהלכים בשבילי הרשות עד שתחד רביעה שניה, ⁹ ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתדות הדרכים, ¹⁰ והתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד, ¹¹ ומת מצוה קונה מקומו.

(2) רא"ש מסכת בבא קמא פרק ז סימן טז

טז: תנו רבנן עשרה תנאים התנה יהושע. [אפ] שמרעין בחורשין. ודוקא בהמה דקה ביער שאילנותיו גסין. ומלקטים קוצים מחוברים לחין מכל מקום. ומלקטין עשבים מכל מקום חוץ משדה תלתן דמעלי ליה עשבים היכא דבעי ליה לזירין. וכגון דלית בהו שיעור כלאים דהיינו רובע הקב לבית סאה שהוא אחד מכ"ד. דאי היה ביה שיעור כלאים הוי הפקר כדאמרינן במועד קטן (דף ו ב) התקינו שיהו מפקירים שדות שיש בהן כלאים. אי נמי שזרען לבהמה [אז] ניהא ליה בעשבים שהבהמות אוכלין אותן. וקוטמין נטיעה מכל מקום חוץ מגרופיות של זית. פירש רבינו תנחום משום זקן אחד בזית כביצה גבוה מן הקרקע. בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה. ושאר כל אילנות מאיבו של אילן פירוש מפריו דהינו ענפים הרכים. נ"א מחובו של אילן דהיינו מאמצעו שיש בו הרבה ענפים יקח מן הנחבים באמצע (ענפים) [גובהו] ולא מחודו דהיינו מגזע האמצעי בראשו. מן החדש שאינו עושה פירות ולא מן הישן שעושה פירות. ממקום שאינו רואה החמה [אפ] ולא ממקום שרואה החמה שנאמר ומגד תבואות שמש:

יז: ומעין היוצא בתחלה מסתפקים ממנו בני העיר ואינן צריכין ליתן דמים. ומחכין בימה של טבריא כל אדם ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה. אבל בעל הים צד ברשות ובמכמרות. ונפנין לאחורי גדר ואפילו בשדה מליאה כרכום. ואפילו ליטול צרור מן הכותל מותר ואפילו בשבת. ומהלכין בשבילי הרשות עד שתחד רביעה שניה. והא דידן אפילו משיירד הטל על הזרעים קשה להם דריסת הרגל. ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתדות הדרכים. והטועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד:

יח: ומת מצוה קונה מקומו כשאינו מוטל על המיצר. אמר רב אדא בר אהבה אמר רב תנאים שהתנה יהושע אפילו בכבל. ושמואל אמר אפילו בחוצה לארץ. והלכה כשמואל בדיני. רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר ¹ תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבריו וקוצין סוכו של חבריו כדי להציל נחילו ונותן דמי סוכו של חבריו מתוך נחילתו.

² ותנאי בית דין שיהא שופך יינו ומציל דובשנו של חבריו [ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבריו]. והוא שעקל בית הכד כרוך סביב חבית של דבש. דאי לא הוי הפקר וזוכה בו בעל היין מן ההפקר.

¹ ותנאי ב"ד שיהא מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבריו ונוטל דמי עציו מתוך פשתן. שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ:

(3) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא קמא פרק ג הלכה ב

אית מתני' מסייעא לדין ואית מתניתא מסייעא לדין דתני מודין חכמים לר' יודן במניח אבנו ומשואו בר"ה ובא אחר ונתקל בהן פטור שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

(4) חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא פרק ז - מרובה [דף סב עמוד ב]

מפסיג ועולה מפסיג ויורד. פי' הראב"ד ז"ל ואף על גב דאמרינן אסור לאדם להציל עצמו כממון חבריו ה"מ כחנם שלא ליתן לו הדמים אבל ע"מ שיתן לו הדמים אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ. ולולי שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר שכל תקנות אלו בלא נתינת דמים הן שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ ואלו בנתינת דמים למה לי תקנת יהושע בלא תקנה נמי הדין כן שמציל עצמו ונותן דמים, ועוד שכל אותן שנותן דמים בהדיא תני לה קוצין סוכו של חבריו להציל נחילו

שלו ונותן לו דמי סוכו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו, ואלו ה' נותן דמים אף במפסג ה' להם לומר ונותן דמי נזקו לבעלים כנ"ל.

5) תוספות מסכת בבא קמא דף פא עמוד א
ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין [ממנו] - למאי דאמר לקמן דתנאים שהתנה יהושע אפי' בחו"ל יש לתמוה הא דאמר בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים ופשיט ליה מהא דאמר מים של רבים אין נאסרים ומשני דנבעי מארעיה והשתא אכתי של רבים הם מתנאי יהושע ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרח בו וחפרו.

6) רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה ג
ה. וכן התנה שהמעין היוצא בתחילה בני אותה העיר שיצא בגבולם מסתפקין ממנו אף על פי שאין עיקרו בחלקם. ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו.

7) שולחן ערוך חושן משפט הלכות הפקר ונכסי הגר סימן רעז סעיף א
הגה: עשרה תנאים התנה יהושע בארץ. וכולן נוהגות אף בחוץ לארץ. וכתב הרמב"ם פ"ה דהלכות נזקי ממון והטור סימן רע"ד. ולא ידעתי למה השמיטן המחבר הזה. ואולי משום שאינו שכיחין. שרובם אינן רק במקום שיש לישראל שדות וכרמים, וזה אינו שכיח בגלות. והרוצה לעמוד על דיניהן יעין בפנים. מי שהיה לו נחיל של דבורים ויצאו וישבו על אילן של חבירו, י"א דיכול לקוץ ענף כדי להציל נחילו ונותן דמי ענף לבעל האילן (טור בשם אביו הרא"ש). ויש חולקין (שם בשם הר"ף והרמ"ה).

8) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב
(שמואל ב' כ"ג) ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער, ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] - מאי קא מיבעיא ליה? אמר רבא אמר ר"נ: טמון באש קמיבעיא ליה. אי כר' יהודה אי כרבנן, ופישטו ליה מאי דפישטו ליה. רב הונא אמר: גדישים דשעורים דישאל הוה דהוה מטמרי פלשתים בהו. וקא מיבעיא ליה: מהו להציל עצמו בממון חבירו? שלחו ליה: אסור להציל עצמו בממון חבירו, אבל אתה מלך אתה. [ומלך] פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

9) ספרא בהר פרשה ג
(ח) והארץ לא תמכר לצמיתו'. לחולטנית. כי לי הארץ אל תרע עינך בה. כי גרים ותושבים אתם, אל תעשו עצמיכם עיקר, וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו, וכן דוד אומר כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותיי, אתם עמדי, דיו לעבד שיהיה כרבו כשתבוא שלי הרי היא שלכם.